

Santvaro „Atidari langai“

Stasys Santvaras negausiam šių dienų poezijos skaitytojui pateikė savo poezijos rinktinę, kuri pavad. *Atidari langai*. Gražiai J. Kapočiaus išleista. Puikiai dailininko T. Valiaus iliustruota. Taip ir dera leidiniui, kuris išreiškia poeto ilgų metų, gal ir viso gyvenimo poetinį kelią.

Rinktinė sudaryta iš poeto ankstesnių knygų — 1924, 1936, 1938, 1945, o taip pat dar iš naujo neišleisto rinkinio. Suminėti metai rodo, kad Santvaras atėjo į poeziją nepriklausomos Lietuvos pradžioje ir priklauso literatūriniam laikotarpiui, kuriame reiškėsi Putinas, Sruoga, Kirša. Jų lietuviško simbolizmo srovėje Santvaras tada buvo vienas iš labiausiai pasinešusių į miglotų simbolių, personažų, vaizdų pasaulį. Paskiau visų anų simbolistų poezijoje ėmė stiprėti realistinis aiškumas, konkretumas, nelyginant po rudeninio ryto miglų būtų atėjęs įdienojimas, kuriame miglos pakyla ir aiškėja spalvos, linijos, plokštumos.

Tai reiškėsi ir Santvaro poezijoje. Tik vargiai galėtum pavadinti Santvaro poeziją saulėtu, giedriu įdienojimu — tokiu kaip Putino paskėsnis „Pavasario paradas“ ar Kiršos „Laiškas obelaitėm“. Teisingai pavadino Santvaras savo knygą „sielvartų, svajonių ir giesmių lapais“, kuriuose yra „ūkanos“, „prieblandos“ ir „šėlstančios pagairės“. Šu tokia

nuotaika eina ir iškilmingas tonas, didingas vaizdas. Tai bent persveria.

Nėra pagrindo manyti, kad autorius pozuoja. Yra tiesa, kai autorius knygos pabaigoje sako, kad jis stengėsi būti „savaimingas ir nuoširdus“. Jo poetinei prigimčiai yra savas, taigi nuoširdus ir tas iškilmingumas ir vaizdo pakilumas. Iš kur tai?

Vargiai bus suklysta sakant, kad Santvaras visa savo širdies esme yra sutapęs su patriarchaline tėviške. Ją yra pavertęs savo emocinio gyvenimo dalim, ir bet koks mėginimas ją keisti, atplėšti, duoda jam vidaus skausmą. Tačiau poetas regi besiveržiantį naują gyvenimą. Protu supranta, kad jis neišvengiamas, bet širdžiai jis toks svetimas, kad vykstančio proceso negali sveikinti tokiu entuziazmu, kaip tuo pačiu metu begyvenęs Kazys Binkis; negali virsti naujo gyvenimo trimitininku. Santvaro eilėraščiai yra lyg poetinis sielvartas, kuris pratęsia aną tolimą tolimą, bet tokią populiarią „O varge, varge“.

St. Santvaro rinktinė yra nepriklausomos Lietuvos vieno literatūrinio laikotarpio padaras, indėlis ir liudininkas. Jei kiekvieno poeto kūryboj yra kokis eilėraštis, kuris jį reiškia labiau nei kiti, tai šios dienos poezijos mėgėjas gal labiausiai sustotų prie Santvaro vieno iš tokių eilėraščių: „Rudenio duona“, „Malda“, „Credo“, „Algimantui“, o kiekvienas tikriausiai prie „Vabalėlio“:

Kokias tu pareigas eini,
Mažasis vabalėli? —
Nurims audra, prašvis tamsiam slėny, —
Kur brisi tu per šlapią smėlį
Ar vyšnių soduose gimei? Ar saulės ašarėlėj
Tu siūdeisi tą vaiskų drabužėlį? —
Kokias tu pareigas eini tamsiam slėny,
Mažasis vabalėli.